

Utredningsinstruksen og veien videre

1. Hva er problemet, og hva vil vi oppnå?
2. Hvilke tiltak er relevante?
3. Hvilke prinsipielle spørsmål reiser tiltakene?¹
4. Hva er de positive og negative virkningene av tiltakene, hvor varige er de, og hvem blir berørt?
5. Hvilket tiltak anbefales, og hvorfor?
6. Hva er forutsetningene for en vellykket gjennomføring?

Positive og negative virkninger ved tiltakene

I dette punktet skal dere identifisere og vurdere de positive og negative virkningene tiltakene har for samfunnet. Beskrivelser av mål- og interessekonflikter mv. forbundet med tiltakene som utredes, skal ikke beskrives her, men under forutsetninger for vellykket gjennomføring.

Dersom det er tiltak som det er naturlig å gruppere sammen, f.eks. fjerning av turisthytte og flytting av tursti i et område, så kan dere vurdere disse tiltakene samlet når dere beskriver positive og negative virkninger.

Hvor grundig skal vi utrede tiltak som berører eksisterende infrastruktur av nasjonal betydning?

Tiltak som innebærer større endringer i eksisterende infrastruktur med nasjonal betydning, som å tappe ned store vannmagasiner, flytte nasjonale transportårer (som E6) osv., vil medføre såpass store økonomiske kostnader og konsekvenser for samfunnet at det er lite sannsynlig at de vil bli gjennomført. Hvis tiltaket representerer ett av få alternative framgangsmåter for å nå målet, er det likevel viktig å få synliggjort tiltaket som et alternativ. For disse tiltakene holder det imidlertid å beskrive de negative virkningene kvalitativt og på et overordnet nivå. Dere bør imidlertid beskrive tiltakets forventede effekt (positive virkning) og rangere tiltaket etter effekt og størrelse på negative virkninger på samme måte som for de andre tiltakene.

Dersom dere har identifisert flere alternative tiltak for å nå målet utover tiltak som vil innebære større endringer i eksisterende infrastruktur av nasjonal betydning, så trenger dere ikke å beskrive positive og negative virkninger ved tiltak som det er lite sannsynlig blir gjennomført.

Positive virkninger

De største positive virkningene vil trolig være knyttet til å forbedre tilstanden for villrein. Vi anbefaler derfor at dere fokuserer på å gi så gode beskrivelser av tiltakenes forventet effekt som mulig.

Forventet effekt

For å sammenligne tiltakene med hverandre er det en fordel at dere kvantifiserer effekten per tiltak så langt det lar seg gjøre. Hvis dere velger å kun gi en kvalitativ beskrivelse, er det viktig å gjøre dette ut fra noen tydelige kriterier, slik at det blir mulig å skille mellom de ulike tiltakenes effekt. For å

---

kunne sammenligne effekten av ulike tiltak er det viktig at vurderingene av effekt gjøres likt for alle tiltak som skal nå samme mål.

Noen mulige løsninger for å kvantifisere effekten er:

- Vurder grad av måloppnåelse i prosent, gjerne med et usikkerhetsintervall (f.eks. 90-100 %). Her kan dere eventuelt fastsette noen kategorier for å skille mellom tiltakenes antatte måloppnåelse, f.eks. slik:
  - > 90 % måloppnåelse – stor sannsynlighet for at tiltaket alene vil være tilstrekkelig for å nå det aktuelle målet.
  - 50-90 % måloppnåelse – tiltaket har stor effekt på problemet, men vil ikke være tilstrekkelig for å nå det aktuelle målet alene.
  - 20-50 % måloppnåelse – tiltaket har middels effekt på problemet, men vil ikke være tilstrekkelig for å nå det aktuelle målet alene.
  - 10-20 % måloppnåelse – tiltaket har noe effekt på problemet, men vil i liten grad bidra til å nå målet.
  - < 10 % måloppnåelse – tiltaket har ingen/marginal effekt på problemet som forhindrer måloppnåelse, og har dermed ubetydelig effekt på måloppnåelse.
- Vurder forventet effekt for aktuelle måleindikatorer under den aktuelle delnormen, enten i tall eller prosent, f.eks. redusert km² med arealunnvikelse, økt antall kalver per 100 simler og ungdyr mv.

Hvis dere velger å beskrive effekten kvalitativt blir det viktig å få fram hvilke tiltak som vil være tilstrekkelig alene for å nå målet, og hvilke som krever gjennomføring av flere tiltak for å nå målet. For å skille mellom tiltakenes forventede effekt, kan det være hensiktsmessig å vurdere tiltakenes effekt ut fra følgende skala: ubetydelig, noe, middels, stor og meget stor effekt, der meget stor effekt betyr at det er stor sannsynlighet for at tiltaket alene vil bidra til å nå målet.

Uavhengig av om dere beskriver effektene kvantitativt eller kvalitativt, er det viktig å begrunne vurderingene av effekt og synliggjøre usikkerhet. Dette innebærer at det ikke er nok å bare sette en prosent for antatt måloppnåelse eller bruke en kvalitativ skala, men at dere også må begrunne vurderingen ut fra hvordan tiltaket vil virke inn på de største påvirkningsfaktorene og hvordan dette igjen vil påvirke måloppnåelsen.

Negative virkninger

De negative virkningene ved tiltakene vil både omfatte økonomiske kostnader forbundet med tiltakene og andre negative virkninger for samfunnet.

Det er lurt å begynne med å identifisere hvem som blir påvirket av tiltakene, og hvordan de konkret blir påvirket (må noen stanse/flytte sin virksomhet? Mister noen rekreasjonsområde? Beiteområder for husdyr? Jaktmuligheter?). Eksempler på grupper som kan berøres er ulike næringsgrupper (landbruk, reiseliv mv.), privatpersoner som bruker området, offentlige myndigheter mv.

Deretter kan dere gruppere de negative virkningene ut fra hvorvidt de medfører økonomiske kostnader, eller om de har andre negative konsekvenser (f.eks. redusert opplevelsesverdi).

Økonomiske kostnader

Økonomiske kostnader omfatter både kostnader knyttet til gjennomføring av tiltaket (f.eks. kostnader forbundet med flytting av turisthytte, informasjonstiltak mv.), og økonomiske

konsekvenser for de som må redusere sin aktivitet (f.eks. inntektstap som følge av færre overnattinger på turisthytte, kostnader forbundet med tap eller flytting av husdyrbeite osv.).

Det vil bli mye lettere å rangere tiltak hvis dere klarer å anslå de økonomiske kostnadene i kroner.

Mulige informasjonskilder for å fastsette størrelsen på de økonomiske kostnadene kan være:

- **Erfaringstall** – kostnader forbundet med gjennomføring av lignende tiltak. Her er det også verdt å se på lignende tiltak som er gjennomført for andre formål enn å hensynta villrein. Det bør blant annet være mulig å innhente erfaringstall for kostnader forbundet med flytting av hytter, tilbakeføring av veier og annen infrastruktur til naturområder (naturrestaurering), opprettelse og merking av nye turstier, fjerning av gamle stier, flytting av/endinger i beiteområder for husdyr, informasjon, tilsyn mv. Det må vurderes hvorvidt tallene er overførbare til tiltaket som er under utredning, og om det er behov for noen justeringer for å hensynta forskjeller. Kostnadene må justeres til en felles kroneverdi (f.eks. 2022 kroner).
- **Dialog med aktører.** Berørte aktører kan bidra til å konkretisere hvordan et tiltak vil påvirke deres virksomhet og kostnadene forbundet med dette. Fører tiltaket til at aktiviteten må flyttes, slik at transportkostnadene øker? Fører tiltaket til en reduksjon i aktiviteten, slik at fortjenesten reduseres? Fører tiltaket til bytte til annet utstyr, slik at kostnadene økes? Det er viktig å være oppmerksom på at aktører som påvirkes negativt har insentiver for å overdrive kostnadene. Man bør derfor sjekke om det fins andre kilder som kan verifisere om informasjonen virker noenlunde riktig.
- **Databaser og statistikk.** SSB fører for eksempel statistikk for arbeidskraftkostnader (offentlige data), mens DNT fører statistikk over antall overnattinger og trolig også økonomiske tall for den enkelte turisthytta (må etterspørres).

Det er alltid vanskelig å komme med et anslag på kostnader, og dere må som regel gjøre noen forutsetninger som det er heftet en del usikkerhet med. Det er derfor viktig å være åpen om hvilke forutsetninger som er lagt til grunn og usikkerheten i anslagene. Dette kan for eksempel løses ved å beskrive usikkerheten kvalitativt, og/eller ved å angi et intervall for sannsynlig størrelsesorden når dere anslår kostnadene (f.eks. mellom 50-100 mill. kroner).

Det er viktig å skille mellom engangskostnader (investeringskostnader) og årlige kostnader/driftskostnader, og hvor varige disse er. Helst bør man også oppgi når og hvor lenge kostnadene antas å påløpe.

Andre negative virkninger

Eksempler på andre negative virkninger kan være opplevde kostnader forbundet med tap av rekreasjonsområde og dårligere jaktmuligheter. Det holder å beskrive størrelsen på andre negative virkninger for samfunnet kvalitativt, men vurderingen kan gjerne suppleres med noen kvantitative

Under arbeidet med tiltaksplan for villrein vil det særlig være relevant å se på:

- I hvilken grad er det noen som må stanse eller flytte sin virksomhet til andre områder?
- I hvilken grad må noen endre gjennomføringen av en aktivitet i det aktuelle området? (f.eks. økt prøvetaking ved jakt mv.)
- I hvilken grad er det noen som må begrense eller redusere sin tur, jakt- eller hytteaktivitet i området?

størrelser. For eksempel kan det være hensiktsmessig å beskrive hvem og hvor mange som bruker rekreasjonsområdet. Videre bør det framgå i hvor stor grad tiltaket påvirker rekreasjonsområdet.

Når dere skal vurdere størrelsen på den negative virkningen for rekreasjonsbrukere kan det være nyttig å skille mellom tiltak som legger til rette for at aktiviteten kan flyttes (som flytting av stier) og tiltak som begrenser aktiviteten uten å legge til rette for flytting til et annet område (som stenging av vei). Dersom det legges til rette for at den samme aktiviteten kan flyttes til et annet sted vil størrelsen på virkningen trolig være begrenset. Dersom det ikke legges til rette for at aktiviteten kan flyttes til et annet sted vil virkningen trolig bli større, selv om brukerne som regel har mulighet til å flytte aktiviteten på eget initiativ. Størst virkning vil det ha dersom man begrenser aktivitet i et område som har kvaliteter som det er knapphet på i nærliggende områder.

*Eksempel 1 beskrive positive og negative virkninger. **Alle tall og vurderinger er fiktive.***

Tiltak: Stenge vei inn til Urevatn for allmenn ferdsel

Beskrivelse av tiltak: Veien bommes, men kan passeres av kraftverkseiere og grunneiere.

Forventet effekt: Antatt måloppnåelse 50-90 %. Begrunnelse: veien har stor betydning for villreinens vandringsmønster. Tiltaket forventes å redusere trafikken med 90 %, men er ikke tilstrekkelig alene for å nå målet.

Økonomiske kostnader:

Engangskostnad 100 000 kroner

Neglisjerbare driftskostnader (<10 000 kroner per år)

Andre negative virkninger: Negativ virkning for de som bruker området til rekreasjon. Både lokale og nasjonale brukere. Anslår at tiltaket vil føre til ca. 6 000 - 8 000 færre rekreasjonsdager i området per år.

*Eksempel 2 beskrive positive og negative virkninger. **Alle tall og vurderinger er fiktive.***

Tiltak: Flytte Øyuvsbu, legge ned løypenett og sanere parkeringsplass

Beskrivelse av tiltak: Øyuvsbu med tilhørende løypenett flyttes til et mindre sårbart område for villrein. Parkeringsplass saneres eller neddimensjoneres kraftig.

Forventet effekt: Antatt måloppnåelse 20-50 %. Begrunnelse: ferdselen inn mot DNT Øyuvsbu, som har mellom 1500-2000 overnattinger i året i tillegg til dagsbesøkende, skaper en trekkbarriere for villreinen. Tiltaket ventes å redusere ferdsel i sårbare områder betraktelig, men vil ikke være tilstrekkelig for å løse problemet og nå målet pga. det fortsatt vil være en del trafikk på Brokke-Suleskard veien.

Økonomiske kostnader:

Engangskostnader: flytte hytte 2-3 mill. kroner, legge om løypenett 100 000 -200 000 kroner, sanere parkeringsplass 50 000 - 100 000 kroner.

Driftskostnader: ubetydelige pga. kostnadene med å vedlikeholde hytte og løypenett ventes å være de samme som i dag.

Andre negative virkninger: potensielt flere tusen personer som berøres av tiltaket per år. Virkningen per berørt er trolig marginal, siden det etableres og merkes opp nye stier.

I siste halvdel av 2023 vil vi vurdere forventet effekt, økonomiske kostnader, positive og negative virkninger av tiltak slik vist i eksemplene ovenfor. Vi vil videre gjennomføre en sammenstilling og rangering av tiltak slik det er eksemplifisert under.

Sammenstilling og rangering av tiltak

Sammenstilling av virkninger

Hvis det er mulig, bør vurderingene av de positive virkningene (forventet effekt) og de negative virkningene ved tiltakene sammenstilles i en eller flere tabeller. Dette gjør det enklere å danne seg et overblikk over konsekvensene ved de ulike alternativene. Sammenstillingen bør også synliggjøre graden av usikkerhet i vurderingene. Miljødirektoratet kan lage forslag til oppsett av tabell(er).

Rangere virkninger etter effekt

Ved å rangere tiltakene etter effekt vil det bli tydeligere hvilke tiltak som monner mest. Vi anbefaler at du rangerer tiltak etter hvilket mål de skal bidra til å oppnå.

Rangere virkninger etter kostnader

Ved å rangere tiltakene etter kostnader blir det tydeligere hvilke tiltak vil koste mest og minst. Dette vil særlig være nyttig for å vurdere de tiltakene der du ikke har klart å anslå kostnadene i kroner. Også her bør tiltak rangeres etter hvilket mål de skal bidra til å oppnå.

Eksempel sammenstilling og rangering av tiltak. Eksemplet tar utgangspunkt i mål 2: delnorm 3 leveområder skal oppnå middels kvalitet innen 2035, og problem: dårlige trekkpassasjer. Alle tall og vurderinger er fiktive.

Tiltak	Effekt (rangering*)	Økonomiske kostnader (rangering*)	Negative virkninger (rangering*)
Stenge vei inn til Store Urevatn for allmenn ferdsel	20-50 % (2)	Engangskostnad: 0,1 mill. kr Årlige kostnad: 0 kr (3)	6000 til 8000 færre rekreasjonsdager i området per år (6)
Flytte Storsteinshytta og tilhørende løypenett	20-50 % (4)	Engangskostnad: 2,1-3,1 mill. kr Årlig kostnad: 0 kr (5)	Potensielt berøre flere tusen brukere, men trolig liten konsekvens (3)
Fredningssoner i jakta*	<10 % (5)	Engangskostnad: ingen Årlig kostnad: < 25 000 kr (1)	Liten negativ virkning for noen få jegere (2)
Blåsjømagasinet – tappe ned magasinet	100 % (1)	Engangskostnad: svært høy Årlig kostnad: høy (7)	Betydelig reduksjon av Norges kraftproduksjon, og stor konsekvens for de som bruker områdene til rekreasjon (7)

Fjerne hytte i Urevasskilen	10-20 % (7)	Engangskostnad: 0,5 -1 mill. kr Årlig kostnad: 0 kr (4)	Liten negativ virkning for noen få brukere (1)
Flytte Øyuvsbu, tilhørende løypenett og sanere parkeringsplass	20-50 % (3)	Engangskostnad: 2,1-3,2 mill. kr Årlig kostnad: 0 kr (6)	Potensielt berøre flere tusen brukere, men trolig marginal virkning (3)
Redusere båttrafikk på Rosskreppfjorden	10-20 % (6)	Engangskostnad: 10 000 kr Årlig kostnad: 0 kroner (2)	500-1000 færre båtturer i området per år (5)

*Rangering: 1 er best, 7 er verst.

Forslag til tiltaksplan

På bakgrunn av vurderingene av positive og negative virkninger og rangering av tiltak skal du her komme med et konkret forslag til hvilke tiltak som skal inngå i tiltaksplanen. Tiltaksplanen bør struktureres ut fra hvilke mål den skal bidra til å nå. Det er viktig å vurdere hvilke og hvor mange tiltak som er nødvendige for å nå målene. Du må begrunne hvorfor du velger å gå videre med akkurat disse tiltakene for hvert mål. Hvis det er tiltak som vil gi stor måloppnåelse som ikke foreslås tatt med i tiltaksplanen, bør du begrunne dette nærmere.

Når forslag til tiltaksplan er klart bør du vurder i hvilken grad de foreslåtte tiltakene til sammen vil bidra til å nå tiltaksplanens mål, og usikkerheten rundt disse vurderingene. Videre skal du summere kostnadene forbundet med tiltakene som inngår i forslag til tiltaksplan, og gi et grovt anslag for kostnaden forbundet med tiltaksplanen fordelt på investeringskostnader og drifts-/årlige kostnader. Andre negative virkninger beskrives kvalitativt.

Eksempel forslag til tiltaksplan. Alle tall og vurderinger er fiktive.

Mål	Tiltak	Økonomiske kostnader	Negative virkninger
Mål 1: Delnorm 1 bestand skal oppnå middels kvalitet innen 2031	Redusere jaktkvote på bukker	Engangskostnad: Ingen Årlige kostnad: 0,3 mill. kr i åtte år	Redusert antall jakt dager og rekreasjonsverdi for ca. 200 jegere
Mål 2: Delnorm 3 leveområder skal oppnå middels kvalitet innen 2035	Stenge vei inn til Store Urevatn for allmenn ferdsel	Engangskostnad: 0,1 mill. kr Årlige kostnad: 0 kr	6 000 til 8 000 færre rekreasjonsdager i området per år
	Flytte Øyuvsbu, tilhørende løypenett og sanere parkeringsplass	Engangskostnad: 2,1-3,2 mill. kr Årlig kostnad: 0 kr	Kan berøre flere tusen brukere, men trolig marginal virkning.

Rullere regional plan for arealbruk og vektlegge villreinens behov høyt

Engangskostnad:
0,5 -1 mill. kr

Årlig kostnad:
0 kr

Ingen konsekvens pga. at tiltaket ikke berører vedtatte utbyggingsplaner. Reduserer mulighetene for framtidig utbygging i attraktive områder for utbygging av hyttefelt og vindkraft.

Eksempel vurdering av tiltaksplanens måloppnåelse. Alle vurderinger er fiktive.

Overordnet mål: villreinområdet skal oppnå middels tilstand innen 2035

De foreslåtte tiltakene anses å kunne bidra til å nå det overordnede målet innen 2035, men det forutsetter at tiltakene mot CWD opphører og at forventet problem med dårligere arealutnyttelse ikke blir så stort at klassifiseringen går ned fra middels til dårlig kvalitet,

Mål 1: Delnorm 1 bestand skal oppnå middels kvalitet innen 2031

Å redusere jaktkvoten på bukker de neste ti årene anses som tilstrekkelig for å nå målet. Det er ikke identifisert mer effektive tiltak. Tiltaket forutsetter økt kontroll på CWD slik at nåværende tiltak med økt utskyting opphører. Siden denne forutsetningen er svært usikker, er det også stor usikkerhet rundt om det er mulig å nå mål 1 innen 2031. Dette har også konsekvenser for oppnåelsen av det overordnede målet om å bedre klassifiseringen av villreinområdet.

Mål 2: Delnorm 3 leveområder skal oppnå middels kvalitet innen 2035

Vi foreslår tre tiltak for å nå mål 2 innen 2035. To av tiltakene retter seg mot dagens problem med dårlige trekkpassasjer, og ett retter seg mot det som kan bli et framtidig problem, dårligere arealutnyttelse.

Å stenge vei inn til Store Urevatn og flytte Øyuvsbu med tilhørende løypenett mv. vil ha stor effekt for hvert sitt område, og vi tror disse tiltakene til sammen vil øke villreinens bruk av trekkpassasjer nok til at delnorm 3 oppnår middels kvalitet innen 2035. Det er en del usikkerhet om tiltakenes samlede effekt på måloppnåelse. Vi anbefaler derfor å overvåke utviklingen nøye og vurdere om noen av de andre identifiserte tiltakene bør iverksettes innenfor tiltaksplanens virketid. Vi har identifisert ett tiltak som ville hatt større og sikrere effekt på måloppnåelse, som er nedtapping av Blåsjømagasinet. På grunn av svært høye økonomiske kostnadene og andre negative virkninger, har vi ikke gått videre med dette tiltaket.

Vi er usikre på effekten av å rullere regional plan for arealbruk, fordi det kan bli vanskelig å komme til enighet om føringer som er strenge nok. På grunn av at kostnadene ved tiltaket vil være begrensede mener vi likevel at det er verdt å gå videre med tiltaket. Nasjonale virkemidler for å redusere arealbruken i villreinrområder kan imidlertid være mer effektivt, og bør utredes nærmere.

